

Potynsky M.L. Formation of the conceptual model of strategic management of enterprise potential

Determination of concept "conception" is given in the article. Basic methodological approaches at forming of conception of strategic management of enterprise potential are considered. Taking into account the modern paradigm of strategic management an enterprise, real terms and features of activity and state of potential of domestic industrial enterprises, basic principles which it must keep to for planning and realization of the system of strategic management potential on an enterprise are certain.

Keywords: enterprise, conception, strategic management of enterprise potential, system of principles of strategic management of potential.

УДК 336.71

Аспір. П.В. Приймак¹ – Львівський НУ ім. Івана Франка

МОНІТОРИНГ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ЯК ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ ЇЇ РОЗВИТКОМ

Розглянуто суть моніторингу банківської системи України як сучасної технології управління. Обґрунтовано, що основними складовими системи моніторингу банківського сектору є банківський нагляд, макроекономічний моніторинг та ризик-орієнтований моніторинг, розглянуто основні характеристики цих складових. Досліджено об'єкти і суб'єкти розглянутого моніторингу.

Ключові слова: управління, моніторинг, банківська система, банківський нагляд, макроекономічний моніторинг, ризик-орієнтований моніторинг.

Постановка завдання. Світова фінансово-економічна криза засвідчила непристосованість української банківської галузі до різких і кардинальних змін у системі господарювання. Банківський сектор України знаходиться в стані переорганізації своєї діяльності та зазнає повсякденних змін, тому правильна характеристика та аналіз цих змін є необхідною умовою його ефективного функціонування. Тобто, ефективність роботи такої складної системи, як банківська, значною мірою залежить від якості її зовнішнього та внутрішнього моніторингу з метою спостереження, контролю, регулювання та управління її діяльністю. Тому сучасною світовою тенденцією є вимога постійного моніторингу розвитку банківської системи країни, підвищення його ефективності та пошуку шляхів його удосконалення.

Без проведення моніторингу банківської системи України неможливе ефективне управління цією системою. Адже управління будь-яким економічним об'єктом чи процесом здійснюють на основі принципу оберненого зв'язку. Керуюча система об'єкта управління виробляє свої рішення на підставі мети управління і реакції цього об'єкта на попередню керуючу дію цієї системи. Тому керуюча система постійно має знати, який стан об'єкта управління в поточний момент часу і як він буде змінюватись у майбутньому. Таку інформацію вона може отримувати тільки на основі постійного спостереження за діяльністю об'єкта управління, збирання, оброблення та аналізу інформації про його стан, а також прогнозування його розвитку, тобто, проводячи моніторинг цього об'єкта.

¹ Наук. керівник: доц. І.П. Твердохліб, канд. екон. наук

- холізму (сполучення принципу координації й інтеграції), що визначає вимогу високого рівня погодженості між стратегічним і поточним управлінням, між процесами ефективного функціонування й розвитку;
- стратегічної гнучкості, що досягається здатністю підприємства перегрупувати активи й ресурси з метою формування й розвитку унікальних властивостей їхніх комбінацій;
- превентивності, що проявляється у здатності стратегічного бачення майбутнього, формуванні й реалізації навмисної стратегії, що попереджає;
- інноваційності як необхідної ознаки використовуваних методів і засобів у стратегічному управлінні підприємством, а також прояву їхніх результатів;
- когнітивності, що полягає у створенні всебічної бази організаційних знань і підтримки високого рівня навчання для ефективного розроблення і використання можливостей і здатностей підприємства;
- синергії, як значного посилення стратегічного потенціалу ресурсів і компетенцій за рахунок процесів їхнього ефективного комбінування і сполучення;
- мотивації поведінки колективу, що виражено в позитивному, попереджуючому відношенні, складеного з бажання, прагнення і прихильності на осмислену мету, що має серйозні перспективи;
- стратегічного мислення, як необхідності наявності здатності в суб'єкті розробки й реалізації стратегії здійснювати стратегічне бачення, приймати стратегічні рішення на основі аналізу обстановки відповідного рівня й управляти взаємозв'язками стратегії й політики.

Висновки. В основі системи принципів дослідження і стратегічного управління потенціалом лежать три групи принципів: загальнонаукові, управління й стратегічного управління підприємством. Дотримання розглянутих принципів покликано забезпечити дієвість стратегічного управління, його активний вплив на потенціал підприємства, що проявляється у формуванні його необхідних властивостей для досягнення цілей, а також у його нарощуванні й розвитку.

Література

1. Канчавели А.Д. Стратегическое управление организационно-экономической устойчивостью фирмы: Логистико-ориентированное проектирование бизнеса / А.Д. Канчавели, А.А. Колобов, И.Н. Омельченко / под ред. А.Д. Канчавели, И.Н. Омельченко. – М. : Изд-во МГТУ им. Н.Э. Баумана, 2001. – 600 с.
2. Лысенко Ю.Г. Экономическая кибернетика : учебн. пособ. – Изд. 2-ое, [перераб. и доп.] / Ю.Г. Лысенко, П.В. Егоров, Г.С. Овечко, В.Н. Тимохин / под ред. Ю.Г. Лысенко, Донецкий НУ. – Донецк : ООО "Юго-Восток, Лтд", 2003. – 516 с.
3. Новый философский словарь. – Изд. 2-ое, [перераб. и доп.]. – Мн. : Кн. Дом "Интерпресервис", 2001. – 1280 с.
4. Сурмин Ю.П. Теория систем и системный анализ : учебн. пособ. / Ю.П. Сурмин. – К. : Вид-во МАУП, 2003. – 368 с.

Потинский Н.Л. Формирование концептуальной модели стратегического управления потенциалом предприятия.

Дано определение понятия "концепция". Рассмотрены основные методологические подходы при формировании концепции стратегического управления потенциалом предприятия. Учитывая современную парадигму стратегического управления предприятием, реальные условия и особенности деятельности и состояния потенциала отечественных промышленных предприятий, определены основные принципы, которых необходимо придерживаться для проектирования и реализации системы стратегического управления потенциалом на предприятии.

Ключевые слова: предприятие, концепция, стратегическое управление потенциалом предприятия, система принципов стратегического управления потенциалом.

Сказане стосується і банківської системи будь-якої країни. Тобто, для ефективного управління банківським сектором України необхідно проводити його моніторинг, під яким будемо розуміти складну інформаційну систему, яка включає нагляд за станом банківської сфери, оцінювання його результатів і прогнозування майбутнього розвитку банківської системи країни та окремих комерційних банків [1]. Проведення моніторингу банківської системи будь-якої країни пов'язане з низкою проблем, серед яких проблема ефективності і результативності цього моніторингу, проблема ризику банківської діяльності та інші. У банківській діяльності, як і в будь-якій іншій, ризики спонукають до необхідності посилення інструментів моніторингу і контролю за цією діяльністю [2, 3]. Тому актуальними є наукові дослідження проблем моніторингу банківського сектору України, його завдань, структурних частин, видів та принципів, об'єктів і суб'єктів, а також визначення ризиків та ефективності проведення цього моніторингу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблем моніторингу економічних об'єктів займалось багато науковців, зокрема і українських. Серед наукових публікацій стосовно банківського моніторингу можна вказати роботи [4, 5]. У значній кількості наукових праць розглядають проблеми моніторингу під час формування та оцінювання фінансової стійкості та стабільності банківської системи України [6-8]. Методичні підходи до оцінювання ефективності моніторингу економічних об'єктів банківського та інших секторів економіки розглянуто в наукових працях [9-11]. Однак серед наукових публікацій відсутні роботи з комплексного дослідження моніторингу банківської системи, його суті, видів, завдань, об'єктів і суб'єктів.

Мета дослідження – охарактеризувати суть моніторингу банківської системи України як сучасної технології управління, його основні завдання і види, об'єкти та суб'єкти.

Для досягнення поставленої мети наукового дослідження поступово виконували такі **завдання**: характеристика напрямів здійснення моніторингу в банківській діяльності, з'ясування трактування поняття "моніторинг банківської системи", дослідження суб'єктів та об'єктів моніторингу банківської системи України.

Основні результати дослідження. На сьогодні немає однозначного трактування поняття "моніторинг". Це викликано широким застосуванням моніторингу у різних сферах науково-практичної діяльності. Так, його можуть використовувати у наукових дослідженнях реальності, чи як вискоелективний елемент прийняття управлінських рішень на практиці.

Поняття "моніторинг" походить від англійського monitoring, що в перекладі означає відстеження. Якщо говорити про соціально-економічні об'єкти, то їх моніторинг означає сукупність прийомів спостереження, аналізу, оцінювання та прогнозування розвитку цих об'єктів.

Отже, що ж таке моніторинг банківської системи? Для відповіді на це запитання розглянемо можливі напрями здійснення моніторингу всієї системи банків. Ми виділили п'ять основних таких напрямів: банківський нагляд, макроекономічний моніторинг, ризик-орієнтований моніторинг, фінансовий моніторинг та моніторинг банківської інфраструктури. Розкриємо більш детально суть та особливості кожного з виділених напрямів. Зазначимо лише, що всі названі напрями

моніторингу тією чи іншою мірою здійснює Національний банк України (НБУ), що є позитивним моментом для розвитку вітчизняної банківської системи.

Банківський нагляд організовує і виконує НБУ. Його виконують, щоб забезпечити стабільність банківської системи, підвищити стійкість та ефективність її діяльності, захистити інтереси кредиторів банків і вкладників, які розміщують свої кошти в банках, від неефективного управління та шахрайства.

Світова фінансово-економічна криза привернула увагу до взаємозв'язку і взаємозалежності господарок різних країн. Глобалізаційні процеси у світі досягли такого рівня, що фінансові негаразди в одній країні можуть стати катализатором таких негараздів у цілому світі. Крім цього, ця криза вказала на взаємозв'язок і взаємодоповнення між макропруденційними та мікропруденційними елементами вказаного нагляду. Зокрема, під час розгляду ризику виконання деяких операцій певним банком треба урахувувати нагромадження та концентрацію ризику не тільки в банківському секторі країни, а й за межами цього сектору. Тобто, аналітики під час оцінювання ризиків у банківській діяльності повинні урахувувати макроекономічне середовище країни, а також ситуацію поза її межами. Тому під макроекономічним моніторингом ми будемо розуміти систему заходів зі спостереження за макроекономічним середовищем, тенденціями економічної діяльності та ймовірністю виникнення ризиків за межами банківського сектору країни.

Діагностика ризику поза межами банківського сектору не означає непотрібність його моніторингу всередині банківської системи. Адже багато загроз банківській діяльності таїться саме в цій системі. Тому, з метою підвищення її надійності, стабільності і стійкості, потрібно постійно знати як кількісні характеристики різноманітних ризиків, так і якість управління ними безпосередньо в окремих банках та банківській системі загалом. На підставі отриманої інформації, в зоні надмірного або зростаючого ризику необхідно спрямовувати додаткові фінансові, інформаційні та людські ресурси для пом'якшення ситуації, що склалася.

Усі вказані проблеми вирішує ризик-орієнтований моніторинг. Як було сказано, його виконують як на рівні індивідуального банку, так і банківської системи загалом, за що відповідає НБУ. У політиці цього банку задекларовано, що він "намагається спрямовувати свої найкращі ресурси на ці складні і зростаючі ризики, якщо вони фактично або потенційно істотно загрожують банківській системі" [2, 12].

Що стосується фінансового моніторингу, то він також здійснюється комерційними банками і НБУ. Цей моніторинг проводиться для виявлення та реєстрації банками визначених фінансових операцій, ідентифікації та класифікації клієнтів з урахуванням установлених критеріїв ризиків, дотримання банками та іншими фінансовими установами вимог законодавства України щодо запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму тощо [13].

Відносно новим видом моніторингу є моніторинг банківської інфраструктури, тобто сукупності організацій та установ, що безпосередньо забезпечують функціонування банківської системи. Цей моніторинг проводять для оці-

новання стану банківської інфраструктури, виявлення рівня, закономірностей і диспропорцій її розвитку та відповідності потребам усієї банківської системи, визначення напрямів розвитку цієї інфраструктури у майбутньому та оцінювання її майбутнього стану з метою визначення його відповідності стратегії розвитку банківського сектору. Тобто, внаслідок моніторингу банківської інфраструктури можна зробити висновок щодо особливостей її стану та закономірностей розвитку, чинників, які визначають цей розвиток, та відповідності його потребам комерційних банків.

Отже, з банківською діяльністю пов'язано п'ять видів моніторингу, однак не всі з них формують моніторинг усієї банківської системи. Зокрема, А.В. Котов під банківським моніторингом розуміє складну інформаційну систему, яка включає нагляд за станом банківської сфери, оцінювання його результатів і прогнозування майбутнього розвитку банківської системи країни та окремих комерційних банків [1]. Аналізуючи визначення банківського моніторингу, які дають інші науковці [7], можна зробити висновок, що це поняття тісно пов'язане із управлінням в керованому об'єкті, зокрема – банку. Тому моніторинг можна розглядати, як сучасну технологію управління.

Проведений аналіз теоретичних аспектів моніторингу, зокрема банківського дає змогу сформулювати таке визначення моніторингу банківської системи. Отже, моніторинг банківської системи – це сукупність заходів спостереження, оброблення, аналізу, зберігання, прогнозування та вдосконалення управління банківською системою, спрямованих на визначення впливу його навколишнього середовища та зменшення ймовірності виникнення різного роду ризиків.

Із цього визначення випливає, що фінансовий моніторинг та моніторинг банківської інфраструктури лежать поза межами моніторингу банківської системи. Тобто структурно цей моніторинг складається із банківського нагляду, макроекономічного моніторингу та ризик-орієнтованого моніторингу. Специфічний об'єкт фінансового моніторингу, відсутність статистичної інформації та те, що він здійснюється безпосередньо банками другого рівня, доводить доцільність виключення цієї категорії з моніторингу банківської системи.

Моніторинг же банківської інфраструктури покликаний досліджувати діяльність не банків, а організацій та установ, що безпосередньо забезпечують їх діяльність. Хоча банківська інфраструктура є частиною навколишнього середовища функціонування банків, все ж ми вважаємо, що доцільнішим є використання макроекономічного моніторингу для характеристики цього середовища. Тому цей вид моніторингу не варто включати до моніторингу банківської системи. Отже, моніторинг банківської системи є запорукою її ефективного розвитку. Сучасна діяльність банків важко уявити без використання систем моніторингу. Банківський нагляд, макроекономічний моніторинг та ризик-орієнтований моніторинг разом утворюють систему моніторингу банківського сектору.

У сучасних умовах моніторинг є складовою систем прийняття управлінських рішень, або як ми його називаємо – сучасною технологією управління. Відповідно, підвищення рівня ефективності банківських моніторингових систем приведе до розвитку українського банківництва. Для цього необхідними є аналіз та вдосконалення організації та інструментарію процесів моніторингу вітчизняного банківського сектору

Основними складовими елементами процесу моніторингу банківської системи виступають його суб'єкти та об'єкти. Так, під процесом моніторингу банківської системи ми розуміємо моніторинг об'єкта дослідження (банківської системи) його суб'єктом шляхом застосування спеціального інструментарію. Тобто суб'єкт моніторингу – це інститут, що здійснює моніторинг.

Очевидно, що об'єктом моніторингу може бути як вся банківська система, так і її складові: НБУ, інші банки чи група таких банків. Під час макроекономічного моніторингу об'єкт знаходиться за межами банківської системи. Щодо суб'єктів, то основним таким є НБУ, за яким законодавчо закріплено права регулювання та нагляду за банками України. Крім цього, будь-який банк може бути суб'єктом моніторингу, досліджуючи навколишнє середовище, конкурентів чи клієнтів.

Організацію моніторингу банківської системи України можна подати у вигляді організаційної схеми, яку зображено на рис. На цьому рисунку вжито такі скорочення: СФМ – суб'єкти фінансового моніторингу; ІФУ – інші фінансові установи; ВНД – вчені, науковці, дослідники; РА – рейтингові агентства; НЕК – незалежні експертні компанії.

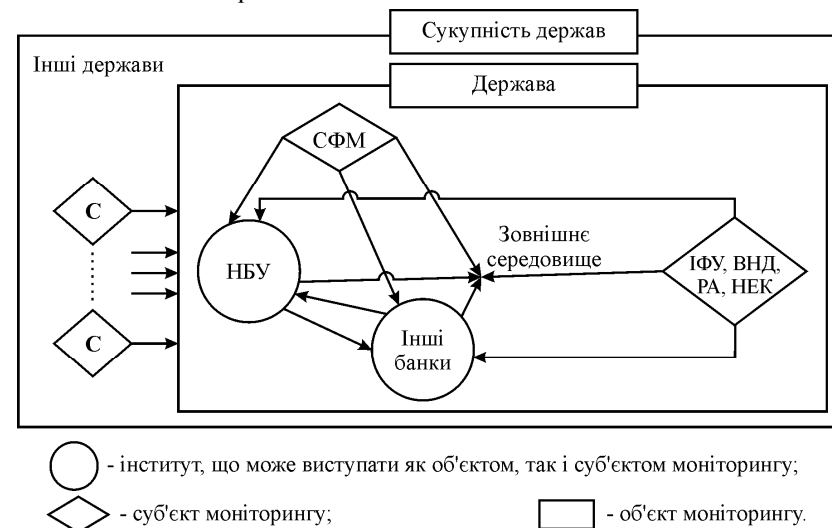

Рис. Організаційна схема здійснення моніторингу банківської системи України

10 січня 2003 р. Україна приєдналась до Спеціального стандарту поширення даних (ССПД) Міжнародного валютного фонду, що стимулювало приведення вітчизняної статистики до міжнародних стандартів. Метою надання даних статистики країни відповідно до ССПД є покращення макроекономічної політики та розвитку фінансових ринків.

Відповідно до ССПД, НБУ формує та поширює показники фінансового та зовнішнього секторів економіки, інформацію про які можна знайти на його офіційному сайті. Фінансовий сектор включає інформацію грошово-кредитної статистики та статистики фінансового ринку, а зовнішній сектор, відповідно –

статистики платіжного балансу, зовнішнього боргу, обмінних курсів та міжнародної інвестиційної позиції. Державна служба статистики відповідає за реальний сектор економіки та демографічну ситуацію населення, а Міністерство фінансів України – за показники бюджетно-податкового сектору економіки.

У контексті сказаного, впливає, що Державна служба статистики України (ДССУ) та Міністерство фінансів України (МФУ) не є суб'єктами моніторингу банківської системи, проте вони виконують збір великої кількості інформації, необхідної НБУ для проведення моніторингу банківської системи.

Крім цього, МВФ є одним з основних іноземних суб'єктів моніторингу банківської системи України і, відповідно, такими є також інші міжнародні фінансові інституції, зокрема такі як Світовий банк та група установ, що входять до його складу, Європейський банк реконструкції та розвитку, Банк міжнародних розрахунків. Крім запровадження ССПД, МВФ передбачає використання для аналізу фінансової стійкості країни використання 40 індикаторів. Відповідно, НБУ з 2005 р. щоквартально поширює дані 12 основних та 12 рекомендованих таких індикаторів.

Наступним суб'єктом моніторингу банківської системи, який ми виділили, є банки та інші фінансові інститути, оскільки банк може досліджувати навколишнє середовище, конкурентів, клієнтів, а також відслідковувати свої внутрішні процеси. Так само банк може досліджувати всю банківську систему на ймовірність виникнення системних криз. Очевидними є інші суб'єкти моніторингу банківської системи, які зображено на схемі: науковці, рейтингові агентства та незалежні експертні компанії.

Висновки. Отже, сучасна діяльність банків неможлива без їх моніторингу. Систему моніторингу банківського сектору переважно утворюють банківський нагляд, макроекономічний моніторинг та ризик-орієнтований моніторинг. Як впливає з проведеного аналізу, основним суб'єктом моніторингу банківської системи виступає НБУ, використовуючи інформацію банківського нагляду та інформацію, отриману від Державної служби статистики України та Міністерства фінансів України. Сукупність об'єктів моніторингу банківської системи впливає із сутності такого моніторингу – це НБУ та інші банки, зовнішнє середовище та ризикоманітні ризики, пов'язані з банківською діяльністю.

Література

1. Котов А.В. Моніторинг банківської інфраструктури / А.В. Котов // Каталог статей і учебних посібий "JourClub". [Електронний ресурс]. – Доступний с <http://www.jourclub.ru/13/1260/1/>
2. Дик В.В. Электронный банк / В.В. Дик. – М. : Изд-во Московской финансово-промышленная академия, 2004. – 175 с.
3. Skorupka D. Modelling of risk in the building projects / D. Skorupka // Operations Research and Decision, 2006. – Wrocław. – С. 133-143.
4. Гаряга Л.О. Місце моніторингу у банківській діяльності / Л.О. Гаряга // Актуальні проблеми економіки : наук. економ. журнал. – 2007. – № 5. – С. 153-165.
5. Самсонов М.І. Моніторинг як інструмент банківського нагляду в Україні / М.І. Самсонов // Сталый розвиток економіки. – 2011. – № 5. – С. 297-300.
6. Коваленко В.В. Методичні підходи до діагностики і моніторингу фінансової стійкості банківської системи / В.В. Коваленко // Актуальні проблеми економіки : наук. економ. журнал. – 2006. – № 11(65). – С. 193-199.

7. Маслак О.І. Особливості банківського моніторингу під час формування та оцінюванні фінансової стійкості банків України / О.І. Маслак, Л.А. Квятковська, М.І. Шийка // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики (Частина 2). – 2012. – Вип. 1 (12). – С. 33-42.

8. Погореленко Н.П. Моніторинг фінансової стабільності банківського сектору / Н.П. Погореленко, О.М. Сидоренко // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики : зб. наук. праць. – 2011. – № 1 (10). [Електронний ресурс]. – Доступний з http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/fkd/2011_1/part2/28.PDF

9. Дегтярьова О.М. Оцінка ефективності моніторингу фінансово-економічної діяльності підприємств / О.М. Дегтярьова // Коммунальное хозяйство городов : науч.-техн. сб. – 2007. – № 75. – С. 406-415.

10. Ковч Т. Методичні підходи до оцінки ефективності фінансового моніторингу в комерційних банках / Т. Ковч // Економічний аналіз. – 2011. – Вип. 9. – Ч. 1. – С. 55-59.

11. Рычихина Э.Н. Показатели эффективности управленческого мониторинга муниципального образования / Э.Н. Рычихина // Вопросы государственного и муниципального управления. – 2009. – № 1. – С. 33-47.

12. Skorupka D. The method of identification and quantification of construction projects risk / D. Skorupka // Archives of Civil Engineering, LI, 4, (– S. 647-662). – Warszawa, 2005. – 126 s.

13. Постанова Кабінету Міністрів "Про затвердження Положення про здійснення банками фінансового моніторингу" від 14.05.2003 р., № 189. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1030.360.6&nobreak=1>

Прыймак П.В. Мониторинг банковской системы как подход к управлению её развитием

Рассмотрена сущность мониторинга банковской системы Украины как современной технологии управления. Обосновано, что основными составляющими системы мониторинга банковского сектора является банковский надзор, макроэкономический мониторинг и риск-ориентированный мониторинг, рассмотрены основные характеристики этих составляющих. Исследованы объекты и субъекты рассматриваемого мониторинга.

Ключевые слова: управление, мониторинг, банковская система, банковский надзор, макроэкономический мониторинг, риск-ориентированный мониторинг.

Pryimak P.V. Monitoring of the banking system as an approach to the management of its development

The essence of monitoring of a banking system of Ukraine as modern technology of management is considered. It is proved that the main components of monitoring system of the banking sector is bank supervision, macroeconomic monitoring and risk – based monitoring, the main characteristics of these components are considered. Objects and subjects of considered monitoring are investigated.

Keywords: management, monitoring, banking system, banking supervision, macroeconomic monitoring, risk-based monitoring.

УДК 504.003.13:630*905.2.004.14

Аспір. І.В. Пукман;

доц. О.М. Адамовський, канд. екон. наук – НЛТУ України, м. Львів

ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ОЦІНКИ ТА ТОРГІВЛІ НЕДЕРЕВНОЮ ПРОДУКЦІЄЮ ЛІСУ

Визначено прямі та непрямі фактори впливу на роль недревної продукції лісу (НДПЛ) для суспільства та фактори, що впливають на успішність торгівлі цією продукцією. Виявлено, що з метою оцінювання вартості НДПЛ у гірських регіонах доцільно використовувати підхід "виробничої" функції заготівлі НДПЛ окремими домогосподарствами. Під час встановлення вартості НДПЛ до уваги потрібно брати не лише економічні фактори, а ще соціальні та екологічні.

Ключові слова: недревна продукція лісу (НДПЛ), економічна вартість, виробнича функція.